

כבוד השופטת יעל וילנר

“תנאי לביטול צוואה הודדית לאחר מותו של אחד המצווים הוא הסתלקות כללית של המצווה השני מחלקו בצוואה. לצד זאת, לא נקבעו בסעיף 8 הוראות מיוחדות לעניין השלכותיה של הסתלקות זו על חלוקת עיזבונו של בן הזוג שנפטר ראשון.”

בבית המשפט העליון בשבתו כבית משפט לערעורים אזרחיים

בע"מ 130/24

לפני: כבוד השופטת יעל וילנר
כבוד השופט האלד כבוב
כבוד השופט יחיאל כשר

המבקש: פלוני

נגד

המשיבות: 1. פלונית
2. פלונית

בקשת רשות ערעור על פסק דינו של בית המשפט המחוזי בתל-
אביב יפו (סגן הנשיא ש' שוחט, והשופטים נ' שילה וס' רסלר
זכאי), מיום 6.12.2023 בעמ"ש 41825-10-22

תאריך ישיבה: ג' חשון תשפ"ה (4.11.2024)

בשם המבקש: עו"ד דניאל ארנסט; עו"ד שרי וייס; עו"ד חיים שטרן;

עו"ד אור סיסמה

בשם המשיבות: עו"ד ברק קראוס; עו"ד בעז קראוס

פסק-דין

השופטת יעל וילנר:

1. בקשת רשות הערעור שלפנינו נסובה על פסק דינו של בית המשפט המחוזי בתל אביב-יפו (סגן הנשיא ש' שוחט, והשופטים נ' שילה ו-ס' רסלר זכאי) בעמ"ש 41825-10-22 מיום 6.12.2023, במסגרתו נדחה ערעור המבקשים על פסק דינו של בית המשפט לענייני משפחה בתל אביב-יפו (השופטת ת' סנונית פורר) בת"ע 21821-11-21

19, ת"ע 17661-01-19, ת"ע 17489-10-19 ות"ע 69027-17-19 מיום
17.8.2022.

2. החלטנו לדון בבקשה כאילו ניתנה רשות והוגש ערעור על-פי הרשות
שניתנה – זאת, אך בנוגע לשאלה המשפטית העקרונית העולה מהבקשה (ראו: תקנה
149(2)(א) ותקנה 149(2)(ב) לתקנות סדר הדין האזרחי, התשע"ט-2018 (להלן:
התקנות)).

2. לאחר שעיינו בכתובים שהונחו לפנינו, ושמענו את טענות הצדדים בדיון,
שוכנענו כי אין מקום לדחות את הממצאים שנקבעו בפסק דינו של בית המשפט
המחוזי; כי הממצאים שנקבעו תומכים במסקנות המשפטיות של פסק הדין; וכי אין
בפסק הדין כל טעות בחוק או ביישומו (ראו: תקנה 148(ב) לתקנות).

3. נציין אך בתמצית כי הסוגיה המשפטית המתעוררת בענייננו היא כדלקמן:

בני זוג עשו צוואות הדדיות בהן ציוו את כל רכושם האחד לשני. עוד קבעו
בצוואות הוראת "יורש אחר יורש" שלפיה, בפטירת בן הזוג שנותר בחיים יירשו
ילדי הצדדים את כל רכושו בחלקים לא-שווים, בהתאם לחלוקה שנקבעה בצוואות.

לאחר פטירת אחד מבני הזוג (להלן: בן הזוג הראשון), ביקש בן הזוג שנותר
בחיים (להלן: בן הזוג השני) לשנות את צוואתו ההדדית; ועל כן, הסתלק הסתלקות
כללית מחלקו בעיזבון בן הזוג הראשון (זאת, בהתאם להוראות סעיף 8א לחוק
הירושה, התשכ"ה-1965 החל בענייננו (להלן גם: החוק)).

בנסיבות אלו, מתעוררת השאלה – מה דינו של עיזבון בן הזוג הראשון לאחר הסתלקות
בן הזוג השני? האם העיזבון יחולק לילדי הצדדים בהתאם לחלוקה שנקבעה בצוואת בן
הזוג הראשון במסגרת הוראת יורש אחר יורש, או שמא יחולק העיזבון בהתאם
לכללי הירושה על-פי דין?

4. בית המשפט המחוזי קבע, בתשובה לשאלה זו, כי בנסיבות אלו יחולו כללי הירושה על-פי דין על עיזבון בן הזוג הראשון, ובתוך כך, תחול הוראת סעיף 6(ב) לחוק, שלפיה בן הזוג השני שהסתלק מחלקו בעיזבון בן הזוג הראשון, רואים אותו כאילו לא היה יורש מלכתחילה. כלומר, עיזבון בן הזוג הראשון יחולק בחלקים שווים בין ילדי בני הזוג (ולא בהתאם לחלוקה שנקבעה בהוראת "יורש אחר יורש" בצוואה ההדדית).

5. כאמור, אנו שותפים למסקנה זו ולנימוקים שעמדו ביסודה. תוצאה זו היא התוצאה המתחייבת ממכלול הוראות חוק הירושה.

כך, סעיף 8א לחוק קובע במפורש כי תנאי לביטול צוואה הדדית לאחר מותו של אחד המצווים הוא הסתלקות כללית של המצווה השני מחלקו בצוואה. לצד זאת, לא נקבעו בסעיף 8א הוראות מיוחדות לעניין השלכותיה של הסתלקות זו על חלוקת עיזבון של בן הזוג שנפטר ראשון. אמנם, במסגרת הליכי חקיקת תיקון מס' 12 לחוק נתן המחוקק את דעתו לסוגיה זאת, ובתוך כך, הוצע כי את חלקו של מי שהסתלק יירש מי שלפי הצוואה ההדדית זוכה במותו (של המסתלק), ורק אם אין זוכה כאמור, יחולק העיזבון על-פי דין (ראו: הצעת חוק הירושה (תיקון מס' 12) התשס"ה-2005). אולם, כפי שהטעים בית המשפט המחוזי, הצעה זו לא אומצה בסופו של דבר בהוראות סעיף 8א הנ"ל. בהינתן האמור, הרי שתוצאותיה של הסתלקות בן הזוג שנותר בחיים תקבע בהתאם לדין הכללי הקבוע בחוק הירושה.

6. זאת ועוד, כפי שקבע בית המשפט המחוזי, חוק הירושה מורנו כי עם הסתלקות כללית של יורש מחלקו ובהיעדר "יורש שיורי" – יחולו כללי הירושה על-פי דין. כך, הוראת סעיף 50 לחוק קובעת כי מי "שהסתלק מן המגיע לו, שלא לטובת בן-זוגו, ילדו או אחיו של המוריש, ולא קבע המצווה אדם אחר שיזכה במקומו, הוראת הצוואה לטובתו מתבטלת". אכן, כל מצווה, לרבות המצווה בצוואה הדדית, "רשאי לצוות לשניים על מנת שיזכה השני אם לא זכה הראשון", כאשר "השני יזכה אם מת הראשון לפני המצווה או שנמצא פסול לרשת או שהסתלק מן המגיע לו". במילים אחרות: המצווה רשאי לקבוע אדם אחר שיזכה במקומו של המסתלק, אם לא זכה המסתלק – זהו הסדר "יורש במקום

יורש" הקבוע בסעיף 41 לחוק (ראו: שמואל שילה פירוש לחוק הירושה, תשכ"ה-1965 כרך א 365 (1995) (להלן: שילה)). הסדר זה, לא נכלל בצוואות ההדדיות במקרה דנן, ולא נקבע בהן יורש חלופי שיבוא "במקומו" של המסתלק. לעומת זאת, הסדר "יורש אחר יורש" הקבוע בסעיף 42 לחוק, אומץ אמנם בצוואות ההדדיות דנן, אולם אין בכוחו להתיר על כנן את הוראות הצוואה בנוגע לילדי בני הזוג; זאת, משום שהסדר זה מאפשר למצווה "לצוות לשניים על מנת שיזכה השני אחרי שזכה הראשון" כאשר "השני יזכה במות הראשון". הווה אומר: המצווה רשאי לקבוע אדם שיזכה בנוסף ולאחר הזוכה הראשון, ורק בתנאי שזכה הראשון. לא זכה הראשון – לא יזכה השני (ראו: שילה, בעמ' 371); ובמקרה שלפנינו: הסתלק הראשון (בן הזוג השני) – לא זכה השני (הילדים).

7. אם כן, בהתאם להוראת סעיף 50 לחוק הירושה, כל אימת שלא נקבע יורש חלופי באמצעות הסדר "יורש במקום יורש" – הוראת הצוואה לטובת המסתלק מתבטלת, ובמקומה יחולו כללי הירושה על-פי דין. הסדר "יורש אחר יורש" שקבעו בני הזוג בצוואתם, אינו עונה, אפוא, על הדרישה האמורה בסעיף 50 לקביעת "אדם אחר שיזכה במקומו" של המסתלק, שכן, כאמור, בגדרו של הסדר זה אין מדובר ביורשים חלופיים זה לזה, אלא ביורשים נוספים זה על זה ותלויים זה בזה. היורש השני בהסדר "יורש אחר יורש", אינו בגדר "יורש שיורי".

8. זו היא התוצאה המשפטית הכללית אשר מתווה חוק הירושה, ואין מקום, בהיעדרן של הוראות מיוחדות לעניין זה, להחיל דין שונה על צוואות הדדיות. בהקשר זה, לא למותר לציין כי העמדה שלפיה כוונת המצווה בצוואות הדדיות היא ליצור הסדר משולב של "יורש במקום יורש" עם "יורש אחר יורש" – לא קנתה לה שביטה בפסיקתנו (ראו: דעת המיעוט של השופטת ע' ארבל בבע"מ 10807/03 זמיר נ' גמליאל, פ"ד סב(1) 601, פסקאות 16-19 לפסק דינה (2007)).

9. סוף דבר: לנוכח האמור, אציע לחבריי לדחות את הערעור ולאמץ את פסק דינו של בית המשפט המחוזי מכוח הסמכות הנתונה לנו בתקנה 148(ב) לתקנות.

בנסיבות העניין, ובשים לב לשאלה המשפטית שהתעוררה, אציע כי לא
נעשה צו להוצאות.

יעל וילנר
שופטת

השופט חאלד כבוב:

אני מסכים.

חאלד כבוב
שופט

השופט יחיאל כשר:

אני מסכים.

יחיאל כשר
שופט

הוחלט כאמור בפסק דינה של השופטת י' וילנר.

ניתן היום, כ"ה חשוון תשפ"ה (26 נובמבר 2024).

יחיאל כשר
שופט

חאלד כבוב
שופט

יעל וילנר
שופטת

גט

OVER

משפחה • משפט • ומה שביניהם

WWW.GET-OVER.CO.IL

